

Tema dirigeerimine oli nagu pitsikudumine

Mälestusteraamat väärtustab Vallo Järvi dirigenditööd.

Priit Kuusk, Dirigeerib maestro Vallo Järvi. Kroonika- ja mälestusteraamat väljapaistvast Eesti dirigendist. Toimetanud Ingrid-Annelie Koit ja Mari Karlson. Kujundanud Rein Seppius. Tänapäev, 2014. 440 lk, kaasas 2 CDd.

ENE PILLIROOG

Millise raamatu vastu tunneme huvi? Eks ikka sellise, mille sisu meid eeldatavalt puudutab. Vallo Järvi on kindlasti üks neist teatriloo suurkujudest, kelle aastatel 1949–1994 Estonias juhutatud etendustelt on õige mitu põlvkonda saanud kaasa teatrimälestuste kaja. Ta on koguni muusikute dünastia alusepanija: Vallo Järvi ja tema noorema venna Neeme lastest-lastelastest saaks kammerorkestri kindlasti kokku.

Seegi on suur kunst, kuidas kellegi äärmiselt mitmetahuline elutöö väga mahukasse kroonika- ja mälestusteraamatusse vormida. Selle raamatu koostaja on muusikateadlane ja -ajakirjanik Priit Kuusk. Ligi kaks aastakümnet on ta pühendunud Järvide eluloo

uurimisele ja jäädvustamisele ning tutvustanud järjepidevalt kultuuriuudiste portaalides nende olulisi esinemisi. Suured kogemused on aidanud tal väärtused mitte ainult talletada, vaid need ka faktitäpselt selekteerida ja köitvalt esitada. Ainulaadne on ka kõnealuse raamatu vorm: kroonikalik teave vaheldub Vallo Järvi pereliikmete ja kaasteliste mälestustega, aga ka liigutavate koduste kõnelustega. Südamesoojusega meenutavad oma isa lapsed, kes avavad ka kahe armastuse – kahe abielu inimlikult varjundirikkad eluhetked. Raamatu sünniloo üks olulisi kaasosalisi nii konsultandi kui ka koostajana on Vallo Järvi tütar, Estonia endine baleriin Lemme Järvi-Saarma, kes on salvestanud suure osa neist ligi poolesaja inimese mälestustest, mis raamatus kirjas.

Millist elutarkust oleks igal noorel kultuuripöõllule tulijal Vallo Järvilt kaasa võtta? Need on lihtsad tõed: enne uue tööga alustamist tutvu põhjalikult partituuriga; liitu mängukavva võetud lavastusega kohe esimestest proovidest kontsertmeisterite ja solistidega, ära jäta tegemisi viimasele minutile; ole oma dirigenditöös konkreetne ja süvene detailideni, kuid loo ühtlasi paindlik üldmeeleolu; pea mees, et kõige alus on koostöö, seepärast tunneta iga pillimeest, lauljat ja tantsijat ning jäta neile ruumi; ära kärgi, see rikub ainult tuju ja paremaks ei lähe midagi; ... ja *Auftakt*'ist algabki etendus.

Kuna dirigendi lahkumisest on juba 20 aastat, siis tundub kohane jagada lehelugejaga raamatu värvikamaid meenekilde. Nii on Eri Klas hinnanud: „Vallo Järvi on Põhjamaade esimene dirigent selles „löõkpillurite“ nimekirjas, kuhu kuuluvad tema ise, Erich Kõlar, Neeme Järvi ja minagi, ning tänu Vallole võime igas trummilööjas näha potentsiaalset dirigenti. Meenutades Eesti

trummilööjate *grand old man*'i Kristjan Vestre sõnu, ei ole tema õpilastest keegi olnud nii usin, järjekindel ja eksimatu, kui oli Vallo Järvi. [---] Kui sportlaste puhul nimetatakse tulemuste juures alati vältimatult treenerit, siis Neeme edusamme tuleb õiglaselt jagada ikka ka Valloga. Neeme oli Vallo esimene õpilane. [---] Vallo oli, nagu sakslased ütlevad, *Hausdirigent* – terve maja dirigent, kes hoolitseb kogu repertuaari eest. [---] Vallo on olnud Estonia teatri sõjajärgse uuestisünni juures, nagu seda olid ka Kirill Raudsepp ja Priit Nigula. Ta oli mitme eesti algupärandi lavaletooja. [---] Teatrilood on sageli ikka mingisugused skandaalid, aga Valloga neid küll ei saa siduda. Mina pean temast seepärast lugu, et ta oli väga musikaalne, väga töökas ja väga vajalik kogu Eesti teatriloole.“

Vallo Järvi õppejõud oli konservatooriumis Roman Matsov, kes on meenutanud: „Me käisime Valloga koos muuseumides, kunstinäitustel. Ta oli suurepärane kõnepartner, väga haritud ka kujutava kunsti vallas. Minu juures mängis ta

keelpillikvartetis – selleks, et teostele ka orkestris õiged strihhid panna. [---] Partituurid ei olnud tal just „neitsilikud“ – need olid täis kirjutatud. Hingamised, strihhid ja kõik vajalik oli paberile pandud, nii nagu ühele tõsisele dirigendile omane.“

Kauane Estonia löökpillimängija Rein Tiido on öelnud, et Vallo Järvi oli esimene Estonia dirigent, kes viis pärast sõda teatriorkestri ka Estonia kontserdisaali lavale. Endine kontsertmeister Mati Uffert peab Vallo Järvit teatri raudvaraks, kes oli aga tagasihoidlik oma töö reklaami ja tutvustamise mõttes: „Ühest küljest oli ta etenduse kunstiline juht, kes tõi tüki ise välja, teisest küljest oli ta ka nagu valvedirigent, kes asendas, kui vaja. Selles mõttes oleks pidanud Vallo rohkem esile tooma, hindama ja austama, aga tema tegevust võeti teatris enesestmõistetavana.“ Metsasarvemängija Robert Kasemägi on seda kinnitanud: „Valloga oli kõik hästi paika pandud ja ta oli suurepärase asendusdirigent, tõi välja kõik *ritenuto*'d ja arvestas lavaga.“ Trompetimängija ja dirigent

Endel Nõgene on end väljendanud veelgi detailsemalt: „Vallo oli sügavalt musikaalne ja väga intelligentne inimene. Orkester kõlas Vallo käe all väga klaarilt, selgelt ja mõni ütleb ka „väljapeetult“. Vallo fraasides ja muusikas oli alati sisuline erksus, ka saatmisel. Rütmiline nõtkus ja elegants. [---] Selles oli Viini elegantsi. [---] Vallo dirigeerimisel oli selgus sees, tal ei olnud kunagi sellist tummist muusikaga laamendamist, tema dirigeerimine oli nagu pitsikudumine.“

Estonia kauane lavastaja Arne Mikk on kirjutanud: „Vallo Järvi on juhatanud kogu meie teatri repertuaari, ükskõik, kes tüki enne välja oli toonud, kas Kirill Raudsepp või Neeme Järvi või kes veel – Vallo valmisolek juhutada kogu seda repertuaari on olnud tõesti fantastiline.“

Mitmeti on Vallo Järvi tööga kokku puutunud helirezissöör-restauraator Jüri Kruus, kelle restaureeritud kaks CDd kuuluvad raamatu juurde. Neil kõlab nii ooperiklassikat kui ka operetimuusikat, aga samuti Eesti Raadio „Muusikaline tund“, kus Vallo Järvi 70. sünnipäeva

puhul (1993) kuuleme meenutusi ta pikalt dirigenditeelt. Kuna Kruus tunneb tema dirigendikäekirja nii elaval teatrilaval, ERSO ees kui ka helisalvestuste kaudu, siis on tema hinnangutel eriline kaal: „Dirigent on nii sümfooniaorkestri kui muusikalavastuse süda. [---] Vallo Järvi on jäänud meelde kõrgetasemelise professionaalina. [---] Rõhutaksin Vallo Järvi dirigenditöös suurt tähelepanu nõudvate strihhide oskuslikku väljatöötamist, mis andis eriti tunda keelpillirühma ühtluse taotlustes. [---] Helimontaažis erinevaid variante üheks tervikuks kujundades juhtis ta nõudliku professionaalina tähelepanu eksimatult just nendele löikudele, mis tema arvates olid parimad. Täna on Vallo Järvi dirigenditööst säilinud salvestused – avamängud, sümfoonilised teosed, aariad ja duetid ooperitest ning operetidest jm –, mis toovad meieni värvika pildi Estonia teatri või ERSO omaaegsest tasemest.

Ehk väärt mehest on valminud lugema kutsuv raamat ja CDd, kus jäädvustatud osake Estonia helisevast teatriloo.

SIRP 27.02.2015 number 8 (3528)